

# Elia — Nomera Faha-efatra

## *Fanandevozana*

Jeff Pippenger

2023-10-01

Manomboka ny fijoroana vavolombelon'i Elia rehefa ambarany fa tsy hisy orana mandritra ny telo taona sy tapany, afa-tsy amin'ny teniny ihany.

Ary Elia Tisbita, izay isan'ny mponina tany Gileada, dia nilaza tamin'i Ahaba hoe: Raha velona koa Jehovah, Andriamanitra ny Isiraely, izay itsanganako eo anatrehany, dia tsy hisy ando na ranonorana amin'izao taona izao, raha tsy araka ny teniko. 1 Mpanjaka 17:1

Ireo telo taona sy tapany ireo dia maneho ny tantaran'i Tyatira hatramin'ny 538 ka hatramin'ny 1798. Tamin'ny 1798, tamin'ny fiasaran'ny fotoanan'ny haintany, dia niantso an'i Ahaba ho any Karmela i Elia. Ny hafatry ny anjely voalohany dia nanambara ny ora fitsaran'Andriamanitra tamin'ny 22 Oktobra 1844. Ny hafatry ny anjely voalohany no didy ho an'i Ahaba mba hamory ny Isiraely rehetra ho any Karmela.

Ary raha nony hitan'i Ahaba i Elia, dia hoy Ahaba taminy: Hianao va no mampahory ny Isiraely? Ary namaly izy ka nanao hoe: Tsy izaho no mampahory ny Isiraely; fa hianao sy ny taranak-drainao kosa, satria efa nahafoy ny didin'i Jehovah ianareo, ary nanaraka ireo Bala hianao. Koa ankehitriny maniraha, ka angony ho aty amiko eo an-tendrombohitra Karmela ny Isiraely rehetra, mbamin'ny mpaminanin'i Bala dimam-polo amby efa-jato sy efatra, ary ny mpaminanin'ny ala masina efa-jato, izay mihinana eo amin'ny latabatr'i Jezebel. Dia naniraka tany amin'ny zanak'Isiraely rehetra Ahaba ka nampiangona ny mpaminany ho eo an-tendrombohitra Karmela. Ary Elia nankeo amin'ny vahoaka rehetra ka nanao hoe: Mandra-pahoviana no hitehinareo amin'ny hevitra roa? Raha Jehovah no Andriamanitra, dia manaraha Azy; fa raha Bala kosa, dia manaraha azy. Ary tsy namaly azy na dia teny iray akory aza ny olona. 1 Mpanjaka 18:17–21.

Ny Isiraely rehetra dia nanganina tao Karmela tamin'ny andron'i Elia, izay kosa naneho ny tantaran'i William Miller, tamin'ny fotoana nanangonana ireo fiangonana telo ao amin'ny Apokalypsy toko faha-telo. Ilay fiangonana izay tamin'ny voalohany dia nandositra ho any an-efitra tamin'ny taona 538 mba handositra ny fanenjehan'i Jezebel, araka ny asehon'ny fiangonan'i Tyatira, dia nivoaka avy tany an-efitra ho taranaka izay tsy maintsy hifanatrika amin'ny hafatr'i Elia, asehon'i William Miller. Ary avy eo ilay bibidia avy amin'ny tany dia nanokatra ny vavany ka nitelina ny safodrano fanenjehana izay nalefa hanohitra azy nandritra ny roa ambin'ny folo sy enimpolo amby roanjato taona.

Ary nanampy an-dravehivavy ny tany, ary nosokafan'ny tany ny vavany ka nitelina ny riaka izay naloan'ilay dragona avy tamin'ny vavany. Apokalypsy 12:16.

Ao amin'ny faminaniana, ny “fitenenan'ny firenena” dia ny asan'ireo fahefana mpanao lalàna sy mpitsara ao aminy; ary tamin'ny 1789 dia nanangana ilay antontan-taratasy masina, dia ny

Lalàm-panorenan'i Etazonia, i Etazonia, ka tamin'izany no niaro ny zo sy ny fahafahana ilaina mba hanomezana fiarovana amin'ny fanenjarahana nataon'ireo mpanjakan'i Eoropa sy ny fiangonana katolika nihemotra tamin'ny finoana.

“Ny fitenenan'ny firenena dia ny asan'ny manam-pahefana mpanao lalàna sy mpitsara ao aminy.” The Great Controversy, 443.

Tamin'ny taona 1789, taloha kelin'ny nanombohan'ny andraikitra ara-paminaniana an'i Etazonia amin'ny maha-fanjakana fahenina azy ao amin'ny faminanian'ny Baiboly, dia niteny tahaka ny Zanak'ondry izy; fa amin'ny lalàn'ny Alahady kosa dia hiteny tahaka ny dragona izy.

Ary hitako fa, indro, nisy bibidia iray koa niakatra avy tamin'ny tany; ary nanana tandroka roa tahaka ny an'ny zanak'ondry izy, nefa niteny tahaka ny dragona. Apokalypsy 13:11.

Ny fiandohana sy ny fiakaran'ily bibidia avy amin'ny tany dia voamariky ny fitenenany. Tamin'ny 1798, Ahab dia niantso ny Isiraely rehetra ho eny an-tendrombohitra Karmela, izay hanoloran'i Elia fitsapana mba hanaporifoana amin'ireo mpijery raha Andriamanitry ny Hebreo na andriamanitr'i Jezebela no Andriamanitra marina. Jezebela dia nanana mpaminanin'i Bala efatra hetsy sy dimampolo ary mpaminanin'ny ala masina efatra hetsy. Ilay andriamani-diso Bala dia andriamanitra lahy, ary ilay andriamani-diso Astarta dia andriamanitra vavy.

Ireo karazany roa amin'ireo mpaminany sandoka ireo dia maneho ny firaisan'ny fiangonana sy ny fanjakana; satria ao amin'ny faminania, rehefa lehilahy sy vehivavy no aseho miaraka, ny vehivavy dia maneho fiangonana ary ny lehilahy kosa ny fanjakana. Elia dia iray no nifanandrina tamin'ny valo-jato sy dimampolo, raha niatrika ilay firaisana tsy masina nisy teo amin'ny fiangonana sy ny fanjakana izy, araka ny asehon'ireo andriamanitra sandoka vavy sy lahy, ary koa ny fanambadian'i Ahaba sy Jezebela. Ny ohatra asehon'i Ahaba sy Jezebela momba ny fiangonana sy ny fanjakana dia maneho ny fahalotoan'ny tandroky ny Repoblikanisma, ary i Bala sy Astarta kosa dia maneho ny fahalotoan'ily tandroky ny Protestanta.

Ny olana dia ny fanoheran'i Elia ny fivavahana voalana asehon'i Tyatira ao amin'ny Apokalypsy toko faharoa. Elia dia nisolo tena ny Protestanta, satria ny famaritana tokana ny hoe Protestanta dia olona iray izay manohitra an'i Roma. Ny fanoheran'i Elia dia maneho fanoherana ny fampifangaroana ny fiangonana sy ny fanjakana, izay tanterahin'ily firaisana tsy masina eo amin'ny fanjakana voalana sy ny fiangonana voalana.

Kanefa manana zavatra vitsy hanamelohako anao Aho, satria avelanao ilay vehivavy Jezebela, izay milaza ny tenany ho mpaminanivavy, hampianatra sy hamitaka ny mpanompoko hijangajanga sy hihinana zavatra voatitra ho fanatitra amin'ny sampy. Ary nomeko andro hibebehany amin'ny fijangajangany izy; nefa tsy nibebaka izy. Indro, hatsipiko eo am-pandriana izy, ary izay mijangajanga aminy dia ho atsipiko ao amin'ny fahoriana lehibe, raha tsy mibebaka amin'ny asany izy. Apokalypsy 2:20–22.

Ny fihinanana dia maneho ny hafatra ekenao, ary ny hafatra izay natolotra ho fanatitra ho an'ny sampy dia maneho ny foto-pampianaran'ny Katolisisma, dia ilay tandindona indrindra amin'ny fanompoam-pivavahana vetaveta amin'ny sampy. Ny olon'Andriamanitra tamin'ny Andro

Maizina dia efa tonga nanaiky foto-pampianarana jentilisa maro an'ny Katolisisma, ary indrindra fa ny fanompoana ny masoandro.

Ny fijangajangana dia fifandraisana tsy ara-dalàna, ary ara-paminaniana dia maneho ny tena votoatin'izay raràn'ny Lalàm-panorenana indrindra; dia ny fitambaran'ny fiangonana sy ny fanjakana. Ahaba dia tao anatin'ny fifandraisana tsy ara-dalàna tamin'i Jezebela, satria amin'ny maha-mpanjakan'ny Isiraely azy dia tsy tokony hanambady andriambavy jentilisa izy. Jesosy dia nanondro an'i Jaona Mpanao-batista ho Elia, ary Jaona koa dia niatrika io fifandraisana tsy masina io ihany, raha nananatra an'i Heroda noho ny nanambadiany an'i Herodia, vadin'ny rahalahiny.

Fa efa nosamborin'i Heroda i Jaona ka nafatony, dia nataony tao an-tranomaizina noho ny amin'i Herodiasy, vadin'i Filipo rahalahiny. Fa hoy Jaona taminy: Tsy mety amin'ny lalàna aminao ny manambady azy. Matio 14:3, 4.

Ny fifanandrinan'i Elia tamin'i Ahaba sy Jezebela dia naneho mialoha ny fifanandrinan'i Jaona tamin'i Heroda sy Herodiasa, satria samy naneho fifandraisana tsy ara-dalàna teo amin'ny fiangonana sy ny fanjakana ireo fifandraisana roa ireo. Miaraka izy ireo no maneho ny hafatry Elia an'ireo efatra arivo sy efa-polo amby iray hetsy, izay miatrika ny fahefana papaly (Jezebela sy Herodiasa), ireo mpanjaka folo izay maneho ny Firenena Mikambana (Ahaba sy Heroda), ary i Etazonia izay maneho ny mpaminany sandoka (ireo mpaminany sandoka tao Karmela sy Salome, zanakavavin'i Herodiasa).

Ny toerana ara-paminaniana ao Karmela dia ahitana ny fiarovana'i Elia ny Lalàmpanorenan'i Etazonia, izay mametraka ao anatin'ny fototra ny foto-kevitra ny fisarahan'ny fiangonana sy ny fanjakana.

Ary rehefa nahita an'i Elia Ahaba, dia hoy Ahaba taminy: Hianao va no mampidi-doza an'Isiraely? Ary izy namaly hoe: Tsy izaho no mampidi-doza an'Isiraely; fa hianao sy ny ankohonan-drainao kosa, satria efa nahafoty ny didin'i Jehovah ianareo, ary nanaraka ireo Bala ianao. 1 Mpanjaka 18:17, 18.

Ny Lalàm-panorenana dia nametraka fa ny tandroka roa, dia ny Repoblikanisma sy ny Protestantisma, dia hitoetra misaraka mandrakariva. Nefa ny Apokalypsy dia manambara fa, rehefa miteny tahaka ny dragona ny Etazonia amin'ny farany, dia hanao izany izy rehefa mandray ny fahefana ny fiangonana mpiodina ao Etazonia ka miray amin'ny fitondram-panjakana mpiodina.

“Fa inona moa ilay ‘sarina bibidia’? ary ahoana no hamoronana azy? Ilay bibidia manana tandroka roa no manao ny sary, ary sary ho an'ilay bibidia izany. Antsoina koa hoe sary'ilay bibidia izy. Koa mba hahalalantsika izay toetran'ilay sary sy ny fomba hamoronana azy, dia tsy maintsy dinihintsika ny toetran'ilay bibidia ihany—dia ny fahefam-papa.”

“Rehefa nanjary simba ny fiangonana voalohany noho ny fialany tamin'ny fahatsoran'ny filazantsara sy ny fanekena fombafomba sy fomba amam-panao jentilisa, dia very taminy ny Fanahy sy ny herin'Andriamanitra; ary mba hifehezany ny fieritreretana'ny vahoaka, dia nitady ny fanohanana'ny fahefana ara-nofo izy. Ny vokatr'izany dia ny papa, dia fiangonana iray izay nifehy ny fahefan'ny fanjakana ary nampiasa izany mba hampandrosoana ny tanjony

manokana, indrindra indrindra ho amin'ny famaizana ny 'fivadiham-pinoana.' Mba hahafahan'i Etazonia mamorona endriky ny bibidia, dia tsy maintsy hifehy ny governemanta sivily toy izany ny fahefana ara-pivavahana ka ny fahefan'ny fanjakana koa dia hampiasain'ny fiangonana hanatanterahana ny tanjony manokana." Ilay Ady Lehibe, 443.

I Elia tao an-tendrombohitra Karmela dia naneho ny asan'ny Millerita, ary ny Millerita dia naorina ho mpaminany marina mifanohitra amin'ireo izay vao avy nivoaka teo ambanin'ny herin'ny Katolisisma, nefa noho ny fandavany ny fahazavan'ny anjely voalohany dia nifidy ny hiverina any Roma. Koa izany, ny hafatry ny anjely faharoa tamin'ny lohataonan'ny taona 1844 dia nahitana ny fanondroana ny antokom-pivavahana Protestanta ho zanakavavin'i Babylona, ary ny Millerita ho tena tandroka Protestanta marina.

Rehefa navoakan'Andriamanitra hiala tamin'ny fanandevozana tany Egipta ny Isiraely fahiny ka nampandaloviny namakivaky ny ranon'ny Ranomasina Mena, dia nanomboka dingam-pitsapana mitohy Izy, izay natomboka tamin'ny fitsapana momba ny mana avy any an-danitra.

"Mamiratra eo amintsika ny hazavana voaangona avy amin'ireo taonjato lasa. Ny firaketana ny fanadinoan'ny Isiraely dia notehirizina ho fanazavana antsika. Amin'izao vanim-potoana izao dia efa naninjitra ny tanany Andriamanitra mba hanangona ho eo Aminy vahoaka avy amin'ny firenena rehetra sy ny fokom-pirenena ary ny samy hafa fiteny. Tao amin'ny hetsika momba ny fihavian'i Kristy no niasany ho an'ny lovan'ny, tahaka ny niasany ho an'ny Isiraelita tamin'ny fitarihan'ny azy hiala avy tany Egipta. Tamin'ilay fahadisoam-panantenana lehibe tamin'ny 1844 dia natsapaina ny finoan'ny vahoakany, tahaka ny nitsapana ny an'ny Hebreo teo amin'ny Ranomasina Mena." Testimonies, volume 8, 115, 116.

Ny fahadisoam-panantenana tamin'ny 22 Oktobra 1844 dia nitarika ho amin'ny fahatakarana ny fitoerana masina any an-danitra, izay avy eo nanolotra ny fitsapana momba ny Sabata, tahaka ny naha-voalohany amin'ny andiana fitsapana folo ho an'ny Isiraely fahiny ny fitsapana momba ny mana.

"Ny Tompo dia nanome ahy ity fahitana manaraka ity tamin'ny taona 1847, fony nivory tamin'ny Sabata tany Topsham, Maine, ireo rahalahy.

"Nahatsapa fanahin'ny fivavahana tsy fahita izahay. Ary raha nivavaka izahay, dia nilatsaka taminay ny Fanahy Masina. Faly dia faly izahay. Tsy ela dia tsy tsaroako intsony ny zavatra eto an-tany, fa voasaron'ny fahitana ny voninahitr'Andriamanitra aho. Nahita anjely iray nanidina haingana nankeo amiko aho. Dia nalainy vetivety niala tamin'ny tany aho ho any amin'ny Tanàna Masina. Tao an-tanàna dia nahita tempoly aho, ka niditra tao. Namakivaky varavarana iray aho vao tonga teo amin'ny efitra lamba voalohany. Natsangana io efitra lamba io, ary niditra tao amin'ny fitoerana masina aho. Tao no nahitako ny alitaran'ny ditin-kazo manitra, ny fanaovan-jiro misy jiro fito, ary ny latabatra izay nisy ny mofo aseho. Rehefa avy nijery ny voninahitr'ilay fitoerana masina aho, dia nasandratr'i Jesosy ny efitra lamba faharoa, ka niditra tao amin'ny masina indrindra aho."

"Tao amin'ny fitoerana masina indrindra dia nahita fiara aho; ary teo amboniny sy teo amin'ny sisiny dia volamena madio indrindra no nandrakotra azy. Teo amin'ny tendrony roa amin'ny

fiara dia nisy kerobima tsara tarehy, samy naninjitra ny elany hanarona azy. Nitodika nifanatrika ny tarehiny, sady nijery nidina izy. Teo anelanelan'ireo anjely dia nisy fanasoroam-bolamena. Teo ambonin'ny fiara, izay nijoroan'ireo anjely, dia nisy voninahitra mampirapiratra indrindra, izay tahaka ny seza fiandrianana itoeran'Andriamanitra. Jesosy nitsangana teo anilan'ny fiara, ary raha niakatra teo aminy ny vavak'ireo olona masina, dia nifoka ny emboka tao amin'ny fanasoroana, ka natolony niaraka tamin'ny setroky ny emboka teo anatrehan'ny Rainy ny vavak'izy ireo. Tao anatin'ny fiara dia nisy ilay vilany volamena nisy mana, ny tehin'i Arona izay nitsimoka, ary ny vato fisaka izay nivondrona tahaka ny boky. Nosokafan'i Jesosy ireny, ary hitako fa voasoratra teo aminy tamin'ny rantsan-tànan'Andriamanitra ny Didy Folo. Teo amin'ny takela-bato iray dia nisy efatra, ary teo amin'ny iray kosa enina. Ireo efatra teo amin'ilay takela-bato voalohany dia mampirapiratra kokoa noho ireo enina hafa. Kanefa ilay fahefatra, dia ny didy momba ny Sabata, no mampirapiratra mihoatra azy rehetra; fa ny Sabata dia natokana hotandremana ho fanomezam-boninahitra ny anarana masin'Andriamanitra. Toa be voninahitra ny Sabata masina—nisy anjomara-mpahazavana nanodidina azy manontolo. Hitako fa tsy nofantsihana tamin'ny hazo fijaliana ny didy momba ny Sabata. Raha nofantsihana izany, dia ho toy izany koa ireo didy sivy hafa; ary afaka mandika azy rehetra isika, tahaka ny fandikantsika ilay fahefatra. Hitako fa Andriamanitra tsy nanova ny Sabata, satria Izy tsy miova na oviana na oviana. Fa ny papa no nanova azy avy tamin'ny andro fahafito ho amin'ny andro voalohany amin'ny herinandro; fa izy no natao hanova fotoana sy lalàna.” Early Writings, 32.

Rehefa nivoaka avy tao amin'ny Vanim-potoanan'ny Haizina ny Protestanta tamin'ny 1798 ka novohana ny bokin'i Daniela, dia nanomboka ny diany tao amin'ny tantara ara-paminanianana ny fanjakana fahenina amin'ny faminanian'ny Baiboly, dia ilay bibidia avy amin'ny tany manan-tandroka roa ao amin'ny Apokalypsy toko faha-telo ambin'ny folo. Ny Protestantisma dia naorina teo ambonin'ilay antontan-taratasy masina antsoina hoe Baiboly Masina, ary ny Repoblikanisma dia naorina teo ambonin'ilay antontan-taratasy masina antsoina hoe Lalàm-panorenana. Navoakan'Andriamanitra avy tao amin'ny Vanim-potoanan'ny Haizina ny fiangonany tany an-efitra, nefa tahaka ny tamin'ny Isiraely fahiny nandritra ny fotoana naha-andevo azy tany Egipta dia hadino ny didy momba ny Sabata. Tahaka ny niampitan'ny Isiraely ny Ranomasina Mena teny an-dalana ho amin'ny fanomezana ny lalàna tao Sinay, dia niampita ny Atlantika ny Isiraely maoderina teny an-dalana ho amin'ny 22 Oktobra 1844, izay hanehoana indray ny lalàna. Natsangan'ny Tompo indray ny vahoaka iray izay ho mpitahiry ny lalàny, mpitahiry ny fanambarany ara-paminanianana, ary hitondra ny fitafian'andraikitr'ny Protestantisma. Nomena ny Isiraely fahiny ireo takelaka roa misy ny Didy Folo ho tandindon'ny asany amin'ny maha-mpitahiry ny lalàny azy, ary nomena ny Isiraely maoderina ireo takelaka roan'i Habakoka ho tandindon'ny asany amin'ny maha-mpitahiry ny Teniny ara-paminanianana azy.

Isiraely ankehitriny dia tokony hitondra ireo antokon'ny takela-bato roa tonta, raha nanolotra ny hafatry ny anjely fahatelo tamin'izao tontolo izao izy, dia ilay hafatra torian'ireo izay mitondra ny lamban'i Protestantisma. Ny Protestantisma izay nivoaka avy tamin'ny Andro Maizina dia mbola tsy tanteraka tamin'izany, tahaka an'i Isiraely fahiny raha niampita namakivaky ny Ranomasina Mena izy ireo. Efa nanao fanekem-pinoana ny hoe ny Baiboly sy ny Baiboly irery ihany ny Protestantisma, kanefa tsy feno ny fahalalany ny Tenin'Andriamanitra noho ny taonjato maro

nihinanana ny foto-pampianarana jentilisa nentin'ny Katolika Romana (zavatra naterina ho fanatitra tamin'ny sampy). Nataon'Andriamanitra ho toy izany ny tena Protestanta mba haneho ny Tenin'Andriamanitra manontolo, araka ny asehon'ny "lalàna sy ny mpaminany," dia ireo antokon'ny takela-bato roa tonta izay maneho samy ny asan'ny olon'Andriamanitra sy ny toetran'Andriamanitra. Ny asan'ny anjely voalohany dia ny hamokatra vahoaka Protestanta marina tokoa, izay ho mpitahiry ny lalàny sy ny Teniny ara-paminaniana.

“Andriamanitra dia niantso ny fiangonany amin'izao andro izao, tahaka ny niantsoany ny Isiraely fahiny, mba hijoro ho fahazavana eto an-tany. Tamin'ny antsy lehibe sy mahery vaikan'ny fahamarinana, dia nosarahiny tamin'ny fiangonana sy tamin'izao tontolo izao izy ireo tamin'ny alalan'ny hafatry ny anjely voalohany sy faharoa ary fahatelo, mba hitondrany azy ho amin'ny fifanakaikezana masina aminy. Nataony mpitahiry ny lalàny izy ireo ary nankininy taminy ny fahamarinana lehibe momba ny faminaniana ho an'izao fotoana izao. Tahaka ireo tenin'Andriamanitra masina nankinina tamin'ny Isiraely fahiny, dia fitokisana masina ireo izay tokony hampitaina amin'izao tontolo izao. Ireo anjely telo ao amin'ny Apokalypsy 14 dia maneho ny olona izay manaiky ny fahazavan'ny hafatr'Andriamanitra ka mivoaka ho solontenany hampandre ny fampitandremana manerana ny halava sy ny sakan'ny tany rehetra.” Testimonies, boky faha-5, 455.

Ny fampitandremana izay tsy maintsy hotorin'ireo izay efa nofaritana ho mpiandraikitra ny andiana vato fisaka roa dia manohitra ny fandraisana ny mariky ny Katolisisma. Izany fanoherana izany dia manohitra ny fifandraisana tsy ara-dalàna nisy teo amin'i Ahaba sy Jezebela, ary i Elia no naneho izany teo an-tendrombohitra Karmela. Ny nanomezana ny vato fisaka roa teo an-tendrombohitra Sinay dia tandindon'ny nanomezana ny lamba fisaka roa an'i Habakoka teo amin'ny tantaran'ny taona 1842 ka hatramin'ny 1849. Ny lamba fisaka roa an'i Habakoka no tandindon'ny fifandraisana fanekena eo amin'Andriamanitra sy ny vahoakany Protestanta. Ny mandà ireo lamba fisaka ireo dia mitovy amin'ny nandavan'ny Isiraely fahiny ny lalàn'Andriamanitra.

Ny Millerita dia niditra tao amin'ny Efitra Masina Indrindra ka nandray ny fahazavan'ny Sabata, nefa mbola tsy vita ny fizotry ny fitsapana. Nandritra izany fotoana izany, ny tandrokan'ny Repoblikanisma dia nandroso namakivaky io tantara io ihany. Ary ireo tandroka roa ireo dia samy hahatratra teboka manan-danja eo amin'ny fandrosoany niaraka amin'ny taona 1863.

Ny hafatr'i Elia nentin'i Miller dia niteraka fizotry ny fanadiovana miandalana, izay ny tanjona nokasaina taminy dia ny hananganana ny tandroka Protestanta; ary tao amin'io tantara io ihany koa, ny tandroka Repoblikana dia voakasiky ny fizotry ny fivoarana ara-politika miandalana. Samy eo amin'ilay biby avy amin'ny tany ireo tandroka roa ireo, ka noho izany dia tsy maintsy miara-mandeha amim-pirindrana mandritra ny tantara manontolon'ilay biby avy amin'ny tany izy ireo.

Ny toetra ara-paminaniana voalohany tamin'ilay tandroka Repoblikana an'ilay bibidia niakatra avy tamin'ny tany dia ny asa fitenenana nampanan-kery ny Lalàm-panorenana tamin'ny 1789. Tamin'ny 1798, (fotoan'ny farany, raha novahana tombo-kase ny bokin'i Daniela), ilay bibidia avy amin'ny tany dia hiteny voalohany amin'ny maha-fanjakana fahenina ao amin'ny faminanian'ny

Baiboly azy. Ny 1798 no fiandohan'i Etazonia amin'ny maha-fanjakana fahenina ao amin'ny faminanian'ny Baiboly azy, ary ny fitenenana izay niseho tany am-piandohan'ny tantaran'ilay bibidia avy amin'ny tany tamin'ny 1798 dia ho tandindon'ny fotoana farany hitenenan'ilay fanjakana fahenina, ary izany fotoana izany dia aseho ho feon'ilay dragona. Rehefa mandinika ny lalàna nolanian'ilay tandroka Repoblikana tao Etazonia tamin'ny 1798 isika, dia tokony hanantena hahita tandindona mialoha ny lalàna izay holaniana miaraka amin'ny lalànan'ny Alahady rehefa hiteny tahaka ny dragona i Etazonia. Raha mandinika ireto lalàna efatra manaraka ireto isika, dia manontania tena raha toa ka mitondra ny marika ara-paminanian'ny Alfa sy Omega ireo lalàna efatra nolaniana tamin'ny 1798?

Tamin'ny taona 1798, dia nandany lalàna lehibe maromaro ny Etazonia izay fantatra amin'ny anarana hoe Alien and Sedition Acts. Ireo dia andiana lalàna efatra nolanian'ny Kongresy fehezin'ny Antoko Federalista ary nataon'ny Filoha John Adams ho lalàna, izay filoha faharoan'i Etazonia sady filoha lefitra teo aloha niaraka tamin'i George Washington.

Ny Lalàna momba ny Fanomezam-pirenena: Io lalàna io dia nanalava ny fepetra takiana amin'ny faharetan'ny fonenana ho an'ny mpifindra monina mba hahazoany ho olom-pirenena amerikanina, avy amin'ny 5 taona ho 14 taona. Ny tanjony indrindra dia ny hanakantsakanana ny fitaoman'ireo mpifindra monina vao tonga, izay matetika niandany tamin'ny antoko mpanohitra, dia ny Democratic-Republicans.

Ny Lalànan'ny Vahiny Namana: Ity lalàna ity dia nanome fahefana ny filoham-pirenena handroaka ireo tsy olom-pirenena izay noheverina ho loza mitatao amin'ny filaminan'i Etazonia mandritra ny fotoam-piadanana. Navelany ny filoham-pirenena hitana am-ponja sy handroaka izay tsy olom-pirenena rehetra heveriny ho mampidi-doza.

Ny Lalànan'ny Fahavalo Vahiny: Ity lalàna ity dia nanome fepetra ho amin'ny fisamborana, fameperana, ary fandroahana ireo olom-pirenena avy amin'ireo firenena niady tamin'i Etazonia. Navoaka izy io ho fepetra fitandremana nandritra ny toe-javatra feno fihenjanana tamin'ny faramparan'ny taompolo 1790.

Ny Lalànan'ny Seditiona: Ity no tena niteraka adihevitra indrindra tamin'ireo Alien and Sedition Acts. Nanao ho heloka bevava ny famoahana lahatsoratra “diso, manala baràka ary feno hasomparana” manohitra ny governemanta na ny manam-pahefana ao aminy, raha natao izany mba hanala baràka azy ireo na hampalaza ratsy azy. Ny mpitsikera dia nahita izany ho fanafoanana mivantana ny fahalalahan'ny fitenenana sy ny asa fanaovan-gazety.

Ny Alien and Sedition Acts dia tena niteraka adihevitra mafy ary nitarika fanoherana lehibe avy amin'ny Democratic-Republicans, izay nihevitra fa nandika ireo zo fototra arovan'ny Lalàm-panorenana ireo lalàna ireo sady nikendry ny antoko politika nisy azy ireo. Nanambara izy ireo fa fanitsakitsahana ny First Amendment ireo lalàna ireo, izay miaro ny fahalalahana miteny sy ny asa fanaovan-gazety. Tamin'ny farany, ireo lalàna ireo dia nandray anjara tamin'ny fifidianana tamin'ny taona 1800, rehefa nahazo ny fitondrana filoham-pirenena sy ny maro an'isa tao amin'ny Kongresy i Thomas Jefferson sy ny Democratic-Republicans, ka nitarika ho amin'ny fanafoanana ny Sedition Act.

Ny antoko Demokrasy-Repoblikana dia nino fa nandika ny zo fototra arovan'ny Lalàm-panorenana ireo lalàna ireo, ary nino ihany koa izy ireo fa nokendrena hanenjehana ny antoko politika mpanohitra ireo lalàna ireo. Tsy maninona na nofoanana ireo lalàna ireo na lany hery tatỳ aoriana, fa ny Alfa sy Omega dia mampiseho ny farany amin'ny alalan'ny fiandohana. Ao amin'ny tantara izay nametrahana na “nitenenan” ireo lalàna ireo ho lalàna, ny antoko Federalista dia notoherin'ny antoko iray nantsoina hoe Demokrasy-Repoblikana. Ny fivoaran'ny antoko Demokrasy-Repoblikana no miteraka amin'ny farany ny antoko Repoblikana. Antoko politika iray izay nifamory indrindra teo ambonin'ny fijoroana manohitra ny fanandevozana.

Ny mpahay tantara dia manondro an'i 1863 ho tena ivon'ny ady an-trano, ady iray izay niorina tamin'ny raharaha fanandevozana. 1863 koa dia mariky ny fotoana ho an'ireo mpitondra faneva vaovao amin'ilay tandroka protestanta, izay nandà tamin'izany ny faminania ara-potoana voalohany nomen'ny anjely an'i Miller (dia ny faminania amin'ny “impito” ao amin'ny Levitikosy enina amby roapolo). Moa ve kisendrasendra tsotra fotsiny izany fa ny faminania amin'ny impito dia miorina indrindra amin'ireo lalàn'ny fanandevozana voasoritra ao amin'ny toko mialoha ao amin'ny Levitikosy? Ny “ozona” asehon'ny “impito” dia ilay fampanantenana fa raha tsy ankatoavina ny lalàn'ny fanekena ao amin'ny toko fahadimy amby roapolo, dia hifarana amin'ny fiverenana ao amin'ilay fanandevozana izay nanalana azy tamin'ny niandohan'ny diany teo amin'ny Ranomasina Mena ny tantaran'ny Isiraely.

Nanomboka tamin'ny 1798 ka hatramin'ny 1863, ny antoko politika izay nantsoina hoe antoko Democratic–Republican dia nandalo andiana fanadiovana na fihovitrovitra. Nanomboka tamin'ny 1798 no ho miakatra, ary indrindra nanomboka tamin'ny 11 Aogositra 1840 ka hatramin'ny 1863, ny hetsika Millerita dia nandalo andiana fanadiovana sy fihovitrovitra.

Ny Antoko Demokratika-Repoblikana, izay iray tamin'ireo antoko politika tany am-boalohany tao Etazonia, dia tsy nivadika mivantana ho ilay Antoko Repoblikana maoderina araka ny fisiany ankehitriny. Fa kosa, nandalo fiovana sy fisaratsarahana nifanesy izy nandritra ny fotoana, ka niafara tamin'ny niforonan'ny antoko politika maro samihafa, talohan'ny nipoiran'ny Antoko Repoblikana.

Ny Antoko Demokratika-Repoblikana, izay matetika ampifandraisina amin'i Thomas Jefferson sy James Madison, dia naorina tamin'ny faramparan'ny taonjato faha-18 ho setrin'ny Antoko Federalista. Ny Demokratika-Repoblikana dia nankasitraka fandikana hentitra ny Lalàmpanorenana, ny zon'ny fanjakana tsirairay, ary ny tombontsoan'ny sehatra fambolena.

Na izany aza, tamin'ny taona 1820 dia nanomboka nivaky araka ny fizarazarana ara-paritra sy ara-poto-kevitra ny Antoko Demokratika-Repoblikana. Ny fizarazarana lehibe indrindra dia nitranga nandritra ny Vanim-potoanan'ny Fihetseham-po Tsara (1817–1825), rehefa tsy nisy fanoherana matanjaka ny fitondran'i James Monroe. Io vanim-potoanan'ny fitoniana ara-politika io dia nandray anjara tamin'ny fihenana ny Antoko Demokratika-Repoblikana. Nizara ho antokony maromaro ilay antoko tamin'ny farany ary nivoatra ho ireto vondrona ara-politika manaraka ireto:

Antoko Demokratika: Ireo mpanaraka an'i Andrew Jackson, izay lasa filoha fahafito tamin'ny 1829, no nanangana ny Antoko Demokratika. Ny Demokrasy Jacksoniana dia nanohana fahefana

mpanatanteraka matanjaka, fanitarana miankandrefana, ary fanitarana bebe kokoa ny zo hifidy ho an'ny lehilahy fotsy hoditra.

Antoko Repoblikana Nasionaly: Ity antoko ity dia nipoitra ho valin'ny fitondrana filohan'i Andrew Jackson, ary tatỳ aoriana dia nitambatra tamin'ireo antokon'olona hafa nanohitra an'i Jackson ka lasa Antoko Whig. Ny Repoblikana Nasionaly dia tamin'ny ankapobeny nanohana bebe kokoa ny governemanta federaly matanjaka sy ny fampandrosoana ara-toekarena.

Antoko Anti-Masonika: Antoko politika vetivety niaina io, izay nipoitra tamin'ny taona 1820, indrindra ho setrin'ny ahiahy momba ny fitaoman'ny fikambanan'ny Masons miafina. Nandray ho ao aminy ny sasany tamin'ireo Demokrasy-Repoblikana taloha.

Ny Antoko Whig: Niorina tamin'ny taona 1830, ny Whigs dia nahitana ireo Repoblikana Nasionaly teo aloha, ny Anti-Masons, ary ireo vondrona mpanohitra hafa. Nampivavaka azy ireo ny fanoherany ny politikam-panjakana Jacksoniana, ny fanohanany governemanta federaly matanjaka, ary ny fampiroboroboany ny fampandrosoana ara-indostria sy ara-toekarena.

Ny Antoko Repoblikana maoderina dia naorina tamin'ny taona 1850 ho valiny mivantana tamin'ny fitomboan'ny fifanenganana ara-paritra momba ny fanandevozana. Nisarika ireo Whig teo aloha izy, ireo Demokrasy nanohitra ny fanandevozana, ireo Free Soilers, ary ny hafa izay nanohitra ny fanitarana ny fanandevozana ho any amin'ireo faritany vaovao. Ilay kandida filoham-pirenena Repoblikana voalohany, John C. Fremont, dia nirotsaka tamin'ny fifidianana tamin'ny 1856, ary ilay kandida voalohany nahomby an'ilay antoko, Abraham Lincoln, dia voafidy tamin'ny 1860. Koa noho izany, ny Antoko Repoblikana dia nipoitra misaraka amin'ny lova nentin-drazana Demokratika-Repoblikana ary nanana lalana niavaka teo amin'ny tantaran'ny politika amerikana.

Tamin'ny taona 1860, ny antoko Repoblikana dia nifidy ny filohany voalohany. Niorina teo ambonin'ny fiombonan'ireo antoko politika izay nanohitra ny fanandevozana izany. Tamin'ny taona 1863, ny Fanambaràna momba ny Fanafahana dia “niteny” ka nanaisotra ny fanandevozana tsy hisy intsony. Tamin'ny taona 1863, ny tandroka Repoblikana, izay nasehon'ny antoko Repoblikana tamin'izany fotoana izany, dia “niteny” ka nanaisotra ny fanandevozana tsy hisy intsony, raha ny tandroka Protestanta kosa dia nitsahatra tsy ho hetsika intsony ka tonga Fiangonana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito. Ny hetsiky ny Millerita dia nifarana ara-dalàna sy tamin'ny fomba ofisialy tamin'ny volana Mey 1863, ary tamin'io taona io no nandavana ny fianianan'i Mosesy, dia ny faminanianana momba ny fanandevozana. Izay manan-tsofina, aoka izy hihaino.

Amin'izao fotoana izao dia mety hahasoa ny manolotra topimaso fohy momba ny “fianianan'i Mosesy”, araka ny iantsoan'ny mpaminany Daniela azy.

Eny, ny Isiraely rehetra dia nandika ny lalànao, dia tamin'ny niviliana mba tsy hankato ny feonao; koa naidra taminay ny ozona sy ny fianianana izay voasoratra ao amin'ny lalàn'i Mosesy, mpanompon'Andriamanitra, satria efa nanota taminy izahay. Daniela 9:11.

I William Miller, izay notarihin'i Gabriela sy ireo anjely hafa raha nandinika ny Tenin'Andriamanitra, dia voatarika voalohany ho amin'ny “fotoana fito” ao amin'ny Levitikosy

enina amby roapolo. Ny fanambaran'i Miller dia milaza fa, tamin'ny fianarany ny Baiboly, dia nanomboka tamin'ny bokin'ny Genesisy izy, ka noho izany dia mazava fa tonga tao amin'ny Levitikosy izy ela talohan'ny nahatongavany tamin'ny roa arivo sy telonjato andro ao amin'ny Daniela toko fahavalo andininy fahefatra ambin'ny folo. Ny Baiboly ihany sy ny konkordansan'i Cruden no nampiasainy manokana.

Tsy misy fanondroana ao amin'ny konkordansan'i Cruden momba ireo teny hebreo na grika izay nadika tatỳ aoriana ho amin'ny teny anglisy ao amin'ny Baiboly King James. Nandinika ny “tontolon-kevitra” amin'ilay andalan-teny nodininy i Miller mba hitari-dalana ny fahatakarany ny teny iray na ny andalan-tenin'ny Soratra Masina. Raha ny amin'ny fahatakarany ny “fito heny”, dia tena mora ny mahita fa ny tontolon-kevitra ny “fito heny” ao amin'ny toko fahenina amby roapolon'ny Levitikosy dia ny toko fahadimy amby roapolo.

Ny toko fahadimy amby roapolo dia manoritra ny amin'ny fitsaharan'ny tany, ny Jobily, ary ny didy momba ny fanandevozana. Ny didy ao amin'ny toko fahadimy amby roapolo dia isan'“ny lalàn'i Mosesy, mpanompon'Andriamanitra,” izay miteraka fitahiana raha ankatoavina ary “ozona” raha tsy ankatoavina. Ao amin'ny toko fahenina amby roapolo, ny ozon'ny “impito” dia mitovy amin'ny roa arivo sy dimy zato amby roapolo taona, ary aseho ao anatin'ny tontolon-kevitra mazava momba ny didy ny amin'ny fitsaharan'ny tany sy ny foto-kevitra ny fanandevozana. Ao amin'ny toko fahenina amby roapolo, ny famaizana dia antsoina hoe “adi-hevitry ny fanekeko.”

Dia handeha mifanohitra aminareo koa Aho, ary mbola hamely anareo impito noho ny fahotananareo. Ary hitondra sabatra hamelezana anareo Aho, izay hamaly ny adin'ny fanekeko; ary rehefa mivory ao anatin'ny tanànanareo ianareo, dia hampandefa areti-mandringana eo aminareo Aho; ary hatolotra eo an-tanan'ny fahavalo ianareo. Levitikosy 26:24, 25.

Ao anatin'ny teny manodidina, ny “fanekena” izay anaovan'Andriamanitra “adihevitra” dia ilay fanekena izay efa voaresaka teo aloha ao amin'ny toko faha-dimy amby roapolo. Ny famaizana in-fito heny dia antsoina hoe “adihevitra ny” “faneken” Andriamanitra, ary ny “ozona” miraikitra aminy dia izao: ny Isiraely dia “hatolotra eo an-tànan'ny” fahavalony; ary rehefa tonga any amin'ny tanin'ny fahavalo izy, (tahaka an'i Daniela) dia ho tonga mpanompon'ny fahavalony ny Isiraely.

Rehefa nosoratan'i Mosesy ny Levitikosy toko faha-enina amby roapolo, dia vao avy nafahana tamin'ny fanandevozan'i Ejipta ny Isiraely fahiny, ary ny foto-kevitra ny fanandevozana aseho ao amin'ny toko faha-dimy amby roapolo dia hitondra na fitahiana na ozona. Tsy mba nampihatra ny lalàn'ny Jobily velively ny Isiraely fahiny, ary tamin'ny farany dia samy naely ny fanjakana avaratra sy atsimo nandritra ny “impito,” ho fahatanterahan'izay nantsoin'i Daniela hoe “ozon'i Mosesy.”

Ny fifandraisan'ny fanekena teo amin'Andriamanitra sy Isiraely, izay nanomboka tamin'ny fanandevozana azy tany Egipta, dia nifarana tamin'ny fanandevozana azy tany Asyria sy Babylona. Ny “fito heny” nanohitra ny fanjakana avaratra dia nifarana tamin'ny 1798, ary ny “fito heny” nanohitra ny fanjakana atsimo dia nifarana tamin'ny 1844. Ny fiandohan'ireo fe-potoana roa

misy fito heny ireo dia voamarika ao amin'ny Isaia toko fahafito amin'ny faminaniana momba ny dimy amby enimpolo taona izay nambaran'i Isaia tamin'i Ahaza, mpanjakan'ny Joda, tamin'ny 742 tal. J.K.

Fa ny lohan'i Syria dia Damaskosy, ary ny lohan'i Damaskosy dia Rezina; ary ao anatin'ny dimy amby enim-polo taona dia ho torotoro Efraima, ka tsy ho firenena intsony izy. Ary ny lohan'i Efraima dia Samaria, ary ny lohan'i Samaria dia ny zanak'i Remalia. Raha tsy hino ianareo, dia tsy ho tafatoetra tokoa ianareo. Isaia 7:8, 9.

Efa efa namantatra Isaia fa “ao anatin'ny” dimy amby enimpolo taona manomboka amin'ny fotoana nanambarana ny faminaniana tamin'ny 742 tal. J.K., dia ho torotoro ny fanjakana avaratra. Sivy ambin'ny folo taona tatỳ aoriana, tamin'ny 723 tal. J.K., dia nentina ho amin'ny fanandevozana ny fanjakana avaratr'i Isiraely tamin'ny alalan'ny mpanjakan'i Asyria; ary enina amby efapolo taona tatỳ aoriana, dia nentin'ny mpanjakan'i Babylona ho amin'ny fanandevozana ny fanjakana atsimon'i Joda tamin'ny 677 tal. J.K. Ny faminaniana momba ireo dimy amby enimpolo taona dia mamoka marika ara-tantara enina. Ny voalohany dia ny 742 tal. J.K., izay nanambarana ilay faminaniana. Sivy ambin'ny folo taona tatỳ aoriana, tamin'ny 723 tal. J.K., dia nentina ho amin'ny fanandevozana ny fanjakana avaratra tamin'ny Asyriana. Enina amby efapolo taona tatỳ aoriana, tamin'ny 677 tal. J.K., dia nentina ho amin'ny fanandevozana ny fanjakana atsimo tamin'ny Babyloniana. Avy eo, ny roa arivo dimanjato sy roapolo taona voalohany, izay nanomboka tamin'ny 723 tal. J.K., dia nifarana tamin'ny 1798. Ary tamin'ny 1844 no nifaranan'ireo roa arivo dimanjato sy roapolo taona izay nanomboka tamin'ny 677 tal. J.K. Hatramin'ny 1844, dia niitatra sivy ambin'ny folo taona ilay faminaniana ka hatramin'ny 1863 mba hahatanteraka ny rafitra ara-paminaniana manontolo; fa rehefa nanamarika sivy ambin'ny folo taona ny Alfa sy Omega ho fanombohan'ny rafitra ara-paminaniana, dia tsy maintsy misy sivy ambin'ny folo taona hahatrarana ny fiasarany.

Ny Isiraely fahiny dia navotana tamin'ny fanandevozana tany Egipta, ary noho ny tsy fankatoavana dia samy naverina ho amin'ny fanandevozana na ny fanjakana avaratra na ny fanjakana atsimo. Mihoatra ny tantara ara-paminanian'ny Isiraely ara-bakiteny fahiny ny faminaniana ka mankany amin'ny Isiraely ara-panahy amin'izao andro maoderina izao, ary amin'izany dia ny fanandevozana no lohahevitry ny mari-pamantarana ara-paminaniana rehetra.

Ny faminaniana ao amin'ny Isaia toko faha-7 dia natolotr'i Isaia tamin'i Ahaza, mpanjaka ratsy fanahy, tamin'ny taona 742 tal. J.K., raha nambara ny ady an-trano efa mananontanona teo amin'ny avaratra sy atsimo. Ny fanjakan'i Ahaza tany atsimo no tena tany be voninahitr'i Isiraely fahiny ara-bakiteny. Tamin'ny 1798, ny tany be voninahitra ara-panahy ao amin'ny faminanian'ny Baiboly dia nanomboka nanjaka tamin'ny maha-fanjakana fahenina azy ao amin'ny faminanian'ny Baiboly. Rehefa nifarana tamin'ny 1844 ireo fotoan'andro impito namely ny tany be voninahitra ara-bakiteny, dia nisy, tahaka ny teo amin'ny tantaran'i Ahaza mpanjaka, ady an-trano efa mananontanona. Tamin'ny 1844, ny fikorontanan'ireo antoko politika nisaratsaraka sy nanao firaisan-kina dia saika voalamina tanteraka ho sokajy roa amin'ny firehana politika. Raha ny amin'ny fanandevozana, ny Demokrasy dia nanohana ny fanandevozana, ary ny Repoblikana kosa nanohitra ny fanandevozana. Hatramin'ny 1798 ka hatramin'ny fiandohan'ny ady an-trano

tamin'ny 1860 dia efa voavaha ny fizotry ny fampivelarana sokajy roa amin'ireo antoko politika.

Ahaza dia nisolo tena ny tany be voninahitra ara-bakiteny, ka noho izany dia tandindon'ny tany be voninahitra ara-panahy. Ny tantaran'i Ahaza dia tandindon'ny tantara ara-paminaniana izay nanambarana ny faminaniana tamin'ny 742 tal. J.K., ka noho izany dia tandindon'ny tantara izay nifaranan'ny faminaniana. Tamin'ny tantara tany am-piandohana, ny fanjakana avaratra, izay nahitana foko folo, dia nisaraka tamin'ireo foko roa hafa ho fanoherana ny fitondram-panjakana napetrak'Andriamanitra teo amin'ireo foko roa tany atsimo. Ireo foko folo tany avaratra dia nanorina fiombonambe tamin'i Syria, izay tandindon'ny firaisan-tsehatra eo amin'ny fiombonambe atsimo sy hery iray aseho ara-tandindona amin'i Syria.

Ity famintinana fohy ity dia manambara fa ilay impito ao amin'ny Levitikosy faha-enina amby roapolo dia teny fikasan'ny fanekena izay mametraka na fitahiana ho an'ny fankatoavana, na ny “ozona” dia ny fanandevozana noho ny tsy fankatoavana. Ny fanjakana avaratra sy atsimo dia niara-nanomboka ho firenena iray izay nafahana tamin'ny fanandevozana, nefa nony tonga tamin'ny fiafarany avy dia natolotra hiverina ho amin'ny fanandevozana indray.

Ny dimy amby enim-polo taona teo amin'ny fiafaran'ireo faminaniana momba ny fanandevozana ireo dia nifarana tamin'ny Isiraely ara-panahy tao amin'ilay tany ara-panahy be voninahitra, teo afovoany indrindra tamin'ny ady an-trano nataon'ny avaratra hiady amin'ny atsimo. Ny mpifanandrina tao amin'izany ady an-trano izany dia fanjakana iray izay namorona firaisambe ka nisaraka tamin'ilay fitondrana natsangan'Andriamanitra, izay tao amin'ilay fanjakana nifanohitra taminy.

Nanomboka tamin'ny 1798 ka hatramin'ny ady an-trano, ny tandroky ny Repoblikanisma dia nampandalovina tamin'ny dingana iray izay namokatra sokajy roa amin'ireo mpanohitra ara-politika, izay maneho lafiny roa amin'ny raharahan'ny fanandevozana. Ireo mpanohitra mpomba ny fanandevozana izay nitady ny hanohy ny fanaon'ny fanandevozana dia resy tamin'ny ady.

Nanomboka tamin'ny taona 1798 ka hatramin'ny ady an-trano, ny tandroky ny Protestantisma dia nampandalovina tamin'ny dingana iray izay namokatra kilasy roa amin'ireo mpanohitra ara-pivavahana, izay maneho lafiny roa amin'ireo raharaha momba ny fanandevozana. Ireo mpanohitra manohana ny fanandevozana, izay nitady ny hanohy ny fahatakarana tany am-boalohany momba ny faminaniana mikasika ny fanandevozana, dia resy tamin'ny ady.

Tamin'ny taona 1863 dia nahomby tamin'ny fandavana ny fanaon'ny fanandevozana ny tandrokan'ny Repoblikanisma.

Tamin'ny taona 1863 dia nahomby tamin'ny fandavana ny faminaniana momba ny fanandevozana ny tandroky ny Protestantisma.

Tamin'ny fanaovan'izy ireo izany dia nolaviny ny asan'i Miller, ilay Elia ho an'ny fotoanany. Tamin'ny fanaovan'izy ireo izany koa dia nolaviny “ny fiananan'i Mosesy,” ilay vato fehizoro ho an'ny fotoanany. Koa dia nolavina i Mosesy sy Elia tamin'izany, nefa niverina indray tamin'ny 11 Septambra 2001.

Alfa sy Omega, ilay mpahay teny mahatalanjona, no nandrakitra ny soniany masina manerana ny faminania ara-potoana ao amin'ny "fianianan'i Mosesy" izay Izy tenany no nanambara ny Tenany ho Palmoni, Ilay Mpametra-Isa Mahagaga. Raha tsy hino ianareo, dia tsy haharitra tokoa ianareo.